

SZABADKAI EMLÉKEK

CSUKA ZOLTÁN: »Mert vén Szabadka, áldalak...«

Életjel Miniatűrök 18. Szabadka, 1971.

A sorozat szerkesztői dicséretes tervszerűséggel dolgoztatták fel a vajdasági hőskorszak jeles kortársaival a jugoszláviai magyarság művelődéstörténeti hagyományait. Balázs G. Árpád és Fekete Lajos után most Csuka Zoltán is papírra vetette emlékeit jórészt ugyanarról az időszakról. A három harcostárs külön-külön rögzített visszaemlékezései, melyekben kölcsönösen előfordultak, az utókor kutatója vagy egyszerű olvasója előtt mozaikokból szinte egységes képpé állnak egybe, a húszas-harmincas évek semmiből újat teremtő, a vajdasági magyarság önértékelését és magára találását szolgáló szellemi úttörésének történetévé. Ebben a küzdelemben — olyan társak mellett, mint Szenteleky Kornél, Dettre János, Szirmai Károly és mások — jeles szerep jutott Csuka Zoltának is.

De szabadkai kapcsolatai sokkal korábbiak. Kis könyvecskéjének első része, arányosan majd a fele, a gyermekkor élményeit idézgeti. Az egykori Zichyfalván (ma Plandište) született 1901-ben, s apját mint pénzügyőrt gyakran helyezgették ide-oda. Óbecsén kezdett nyiladozni gyermeki tudata, Bajából a Sugovica képe maradt meg benne, valahol a közelében lakhattak, s 1906-ban — még mindig csak ötéves volt — kerültek Szabadkára, kicsit hosszabb időre, öt évre. Két lakásukra — a Zombori úti Bájics-házban volt az egyik, a vasút melletti Prokescházban a másik — emlékezik, iskolai verésekre, látványos szertartásokra a Zombori úti temetőben, elrémisztő kalandjára egy cukros bácsival a város kellős közepén, a parkban, s lapszerkesztői ambícióinak korai kitörésére, negyedik elemista korában szerkesztett, titkosatos című, Rókus címmel kézzel írt lapjára. (A Rókus kápolna volt az ihlető, de hogy miért, szerzője ma sem tudja.) Azután egy tudócsúcs-

hurut véget vetett a szabadkai éveeknek, a palicsi kirándulásoknak, a nagyvárosok hangulatos forgatagából születő élményeknek: 1911-ben Erdélybe, Topánfalvára költöztek, hogy a levegőváltás gyógyítsa a beteg fiút. Miután ez a számításuk bevált, 1913-ban Mohácsra kerültek, ekkor át is utaztak Szabadkán; 1915-ben Pécsre. Itt tett Csuka Zoltán érettségét, s itt jegyezte el magát végképp az irodalommal: diáklapokat szerkesztett, s 1920-ban kiadta első verseskötetét.

Pécsen került a munkásmozgalom sodrába is. Cselekvő részese a forradalmi eseményeknek, s mint a *Kronika* című irodalmi lap szerkesztőjének, a villamos szakszervezet jegyzőjének, a kommunista ifjúmozgás szervezet tagjának 1921 augusztusában, Horthyék bevonulásakor ott kellett hagynia a várost. Párizsba készült, de csak Belgrádig jutott el, onnan kényszerűségből, átmenetnek szánva telepedett meg Újvidéken.

Újvidéken lakott, de irodalmi szervező munkája során heti rendszerességgel fordult meg Szabadkán. Bejárta egész Vajdaságot, hogy lapjainak, kiadványainak olvasókat, előfizetőket toborozzon. E kiadványok jórészt szabadkai nyomdáknak készültek, ez is tartós itteni tartózkodásokat kívánt. (Ezeknek a kiadványoknak seregszemléjét, nem a kortárs, hanem a művelődéstörténetész és bibliográfus módszerével, Kolozi Tibor állította össze ugyancsak az *Életjel Miniatűrök* sorozatában, a 4. számban, még 1969-ben.)

Szabadkai, vajdasági látogatásai során rengeteg emberrel jött össze Csuka Zoltán, s most is föl-fölvillantja a legjelentősebbek arcélét pár mondat, olykor egy-két bekezdés erejéig. Kár, hogy nem készült a könyvecskéhez névmutató, mely tanulságosan ugratná ki, kapcsolná össze a szétszórtn neveket. Csak jel-

lemzésül, a teljesség igénye nélkül szedem betűrendbe a legjellemzőb-
beket: Balázs G. Árpád, Barsy tisz-
teletes, Buzás László, Cseh Károly,
Csuka János, Cziráky Imre, Farkas
Béla, Fekete Lajos, Fenyves Ferenc,
Ferenczy György, Fischer Móric, Ha-
raszti Sándor, Kazinczi főpincér, Ke-
lemen János, Kende Ferenc, Kiss
Vilmos, Milan Konjović, Kőkény
Dezső, Láng Árpád, Lazarek Nóra,
Mladen Leskovac, Mikes Flóris, Mi-
lekker Bódog, Moholy-Nagy László,
Molnár Farkas, Veljko Petrović,
Pollák Lajos, Prukkel Pista, Rákó-
néni, Szenteleky Kornél, Pavle Ta-
baković, Toncs Gusztáv. Mindegyik-
ről kéne szólnom pár szót, de nem
idézhetem ide a könyvecske felét.
Csuka egy-egy arckép fölvázolásá-
ban a történelmi kataklizmákban
tragikusan elpusztult sorsokra meg-
rendült szavakkal utal: a szabadkai
cinkográfusnak, Eskenázinak és hol-
lófekete hajjú, szépséges feleségének
vagy az újvidéki ügyvédnek, Szatt-
ler Mátyásnak és családjának ször-

nyű végére. S ezek a tragédiák ép-
pen úgy, mint a vajdasági barango-
lások tapasztalatai, no meg Csuka
Zoltánnak azóta megélt személyes
élményei is, egyaránt ezt a tanul-
ságot summáztatják vele az olvasók
okulására kis könyvecskéjében:

»Ma már senkit sem arról ítélek
meg, hogy katolikus avagy reformá-
tus, buddhista vagy brahmanista,
Mózes hitű vagy muzulmán, magyar
vagy szerb, német vagy angol, orosz
vagy kínai, polgárnak vallja-e ma-
gát avagy szocialistának, szocdem-
nek vagy kommunistának, mert
egyként lehet ember vagy emberte-
len, erkölcsös vagy erkölcstelen,
tisztá avagy mocskos jellemű. Min-
dent, a legszebb vallást vagy tudomá-
nyos istentagadást, elvet vagy
nemzetiséget el lehet árulni, és meg
lehet gyalázní, ha valakiben — fő-
ként hatalomra jutva — az aljas
ösztönök feltámadnak.«

A könyvecskét érdekes fényképek
gazdagítják.

PÉTER LÁSZLÓ

